

درآمدی بر

آموزش جامع

سوره صف

قائت، رک معنا، تدبّر و حفظ

همراه با DVD آموزشی

عنوان قرارداد: قرآن. سوره صف. فارسی-عربی
عنوان و نام پدیدآور: درآمدی بر آموزش جامع سوره صف: قرائت، درک معنا، تدبیر و حفظ، همراه با DVD آموزشی

مؤلفان: مسعود وکیل، محمود کریمی؛ طرح و برنامه و نظارت: مؤسسه قرآنی مشتاق محمد قدوسی؛
به سفارش معاونت قرآن و عترت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

مشخصات نشر: تهران، بنیان باور، ۱۳۹۵
مشخصات ظاهری: ۹۶ ص؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س م + یک لوح آموزشی دیجیتال
شابک: ۱-۳-۷-۹۵۸۵-۶۰۰-۹۷۸ قیمت: ۵۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

ادداشت: فارسی - عربی

داشت: کتابنامه، ص. ۸۷

موضوع: قرآن، سوره صف، فارسی-عربی

موضوع: قرآن، برگزیده‌ها-ترجمه‌ها

موضوع: قرآن، برگزیده‌ها-ترجمه‌ها

شناسه افزوده: مسعود، ۱۳۳۴

شناسه افزوده: کریمی، محمود، ۱۳۵۰

شناسه افزوده: قدوسی، محمد، ۱۳۵۶، ناظر

شناسه افزوده: مؤسسه قرآنی مشتاق

شناسه افزوده: ایران وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، دفتر برنامه‌ریزی، آموزش و توسعه مشارکت‌های امور
قرآن و عترت

رده بندی کنگره: ۱۳۹۵-۳۰۸-۹۷۸/۳۰۸-۶۲۲ RP

رده بندی دیویی: ۹۷/۱۱۲

شماره کتابشناسی ملی: ۳۵۹۸۳۶

مؤسسه قرآنی مشتاق

مركز اشت و توسعه آموزش قرآن

درآمدی بر آموزش جامع سوره صف قرائت، درک معنا، تدبیر و حفظ
به سفارش معاونت قرآن و عترت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

طرح و برنامه و نظارت: مؤسسه قرآنی مشتاق- محمد قدوسی

مؤلفان: مسعود وکیل و محمود کریمی

مشاور IT و مدیر تولید: مهدی مهدوی‌یار

ناشر: بنیان باور

شمارگان: ۳۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول، تابستان ۱۳۹۵

شابک: ۱-۳-۷-۹۵۸۵۷-۶۰۰-۹۷۸

قیمت با DVD آموزشی: ۵۰۰۰ تومان

مرکز پخش: ۱۰ ۲۵ ۷۵۹ ۰۹۱۲

www.moshtagh.com

کلیه حقوق برای مؤسسه قرآنی مشتاق محفوظ است.

فهرست مطالب

۶	متن کامل سوره صف
۸	پیش گفتار
۱۶	سوره صف در يك نگاه
۱۷	فضیلت تلاوت سوره صف
۱۸	درس اول، آیه ۱
۲۵	درس دوم، آیه ۲ و ۳
۳۱	درس سوم، آیه ۴
۳۶	درس چهارم، آیه ۵
۴۲	درس پنجم، آیه ۶
۴۹	درس ششم، آیه ۷
۵۴	درس هفتم، آیه ۸ و ۹
۶۲	درس هشتم، آیه ۱۰ و ۱۱
۶۹	درس نهم، آیه ۱۲ و ۱۳
۷۵	درس دهم، آیه ۱۴
۸۲	فهرست کلمات
۸۶	منابع
۸۷	سؤالات

برای طرح دیدگاه‌ها، اعلام نظر و پیشنهاد و برقراری ارتباط مستقیم با مؤلفان
و مؤسسه قرآنی مشتاق می‌توانید از روش‌های زیر استفاده نمایید:

■ تلگرام و دیگر شبکه‌های اجتماعی : ۰۹۰۳ ۱۱۱ ۶۲ ۴۴

■ ایمیل : MoshtaghCenter@Gmail.com

پیش‌گفتار

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ
يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ
وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

قرآن کریم از زمان نزول تاکنون، محور همه علوم و معارف اسلامی و نیز تعلیم و تربیت دینی بوده است. خداوند در دومین آیه از سوره جمعه، برنامه بعثت و رسالت پیامبر اکرم (ص) را در تلاوت آیات، تزکیه و تربیت مردم و تعلیم قرآن کریم و حکمت الهی خلاصه می‌کند.

تاریخ تعلیم و تربیت اسلامی، از آموزش این کتاب از سوی پیامبر اکرم (ص)

به مسلمانان آغاز شده است. آموزش هیچ علمی از اهمیت و جایگاه آموزش قرآن برخوردار نیست. قرآن، کتاب همه مردم است (هُدًى لِلنَّاسِ)^۱ و همه به تعلیم و تعلّم آن نیازمندند.

جایگاه قرآن کریم در تاریخ اسلام و تاریخ فرهنگ بشر نشان می‌دهد از ژرفایی بی‌مانند برخوردار است که هرچه بیشتر مورد بهره‌برداری و تفکر و تعمق قرار می‌گیرد، عظمت آن بیشتر درک می‌شود. اما با این وصف از آن جا که به زبان فطرت الهی و عقل سلیم بشری سخن می‌گوید، عموم مردم برای استفاده از آن، نیازی به گذراندن مقدمات طولانی مانند سایر رشته‌ها و کتاب‌های علمی ندارند. هر فردی که زبان این کتاب را درک کند و به قصد دریافت حقیقت به آن مراجعه کند، با دستی پر و جانی آکنده از ایمان و امید، در مسیر حرکت به سوی روشنایی و نور قرار می‌گیرد.

آموزش قرآن در همه جوامع اسلامی و نیز در جامعه ما از گذشته‌های دور تاکنون رایج و برقرار بوده است. اما این آموزش در دوره معاصر از جامعیت، بالندگی و طراوتی که در گذشته داشته، فاصله گرفته و در نیم قرن اخیر به تعلیم مهارت‌های خاصی به ویژه ریا خواندن و قرائت قرآن محدود شده است. اما خوشبختانه به دنبال پیروزی انقلاب اسلامی و عطف توجه به جایگاه بی‌بدیل قرآن کریم در تعلیم و تربیت مردم، ویژه در یکی دو دهه اخیر، با تذکرات کارساز و مؤثر رهبر معظم انقلاب، به اهمیت آموزش بار دیگر مورد توجه جدی استادان، برنامه ریزان و نهادهای مرتبط دولتی و مؤسسات مردمی قرار گرفته است.

آموزش قرآن به راستی باید علاوه بر کسب مهارت‌های پایه و اولیه مانند خواندن و فهم قرآن کریم، زمینه‌ساز انس دائمی با قرآن و تفکر و تدبر در آیات الهی به منظور به رهگیری عملی در زندگی فردی و اجتماعی قرآن‌آموزان باشد.

کتاب حاضر گامی کوچک در این مسیر است. در این کتاب تلاش بر آن است که زمینه آموزش جامع یکی از زیباترین سوره‌های قرآن کریم یعنی سوره صف فراهم آید. فرایند آموزش به گونه‌ای است که کسب مهارت‌های پایه یعنی توانایی خواندن، درک معنا، تدبر و حفظ مقدماتی، نه تنها در مورد سوره صف به دست می‌آید؛ بلکه توانایی‌های کسب شده در مورد بسیاری از آیات و سوره‌ها نیز قابل تعمیم است.

ساختار و روش آموزش این کتاب

این کتاب به نحوی تدوین شده که به شکل خودآموز نیز قابل استفاده است؛ هرچند تدریس آن توسط مربی در کلاس به مراتب اثرات مطلوب‌تری خواهد داشت.

در این جا به اختصار به ساختار کتاب و روش کلی تدریس بخش‌های مختلف هر درس اشاره می‌شود.

هر درس از چهار بخش به شرح زیر تشکیل شده است.

- ۱- قرائت با عنوان «بِهتر بخوانیم»
- ۲- درک معنای آیات درس با عنوان «معنا کنیم»
- ۳- تدبر در آیات درس با عنوان «شرح و توضیح و اندیشه و تدبر»
- ۴- حفظ مقدماتی آیات با عنوان «حفظ کنیم»

بخش اول: قرائت

معمولاً عموم افراد جامعه با قواعد اولیه خواندن قرآن آشنا هستند اما ممکن است این آشنایی به مهارت لازم نرسیده باشد. در این کتاب سعی شده تا قرآن‌آموزان به مهارت مورد نظر در قرائت قرآن کریم دست یابند.

در این قسمت، صحیح خواندن کلمات و عبارات قرآنی مد نظر است و هدف این است که آیه حتی الامکان به صورت صحیح تلاوت شود. برای

این منظور توجه به نکات زیر ضروری است:

۱- بین و بخوان:

بسیاری از اشتباهات در روخوانی قرآن ناشی از عدم دقت به حروف و حرکات کلمات و به ویژه حرکات است. باید بیاموزیم هنگام خواندن یک عبارت قرآنی به حرکات دقت کرده و آنچه را که می بینیم، با آرامش بخوانیم؛ نه آن که به طور ذهنی کلمات را تلفظ کنیم.

۲- رعایت قواعد روخوانی:

آنچه را که از این قواعد می دانیم یا در این کتاب با آن بیشتر آشنا می شویم، هنگام قرائت رعایت کنیم.

۳- وقف بر جملات:

در کلاس باید آیات قرآن را جمله به جمله بخوانیم و در پایان هر جمله وقف کنیم و هیچ دو جمله ای را با هم نخوانیم تا قرائت، آسانتر و صحیح تر انجام شده و امکان درک معنای آن جمله بیشتر شود.

از این رو در این کتاب، هر آیه به جمله های کوتاه تری تقسیم شده است. هر جمله یا با علامت «،» از جمله دیگر جدا شده و در سطر جداگانه ای آمده است.

روش تدریس قرائت آیات

۱- پیشخوانی:

این فعالیت در گروه های دو نفره انجام می شود. هر قرآن آموز یک جمله از آیه را می خواند و هم گروه او گوش می کند و سپس نفر دوم جمله بعد را می خواند تا دوست او گوش کند.

۲- استماع و جمع‌خوانی آیات:

قرائت آیات درس از لوح فشرده (DVD) پخش شده یا توسط مربی و یا یکی از قرآن‌آموزان توانا اجرا می‌شود و قرآن‌آموزان همراه با آن به صورت دسته جمعی و آرام زمزمه می‌کنند.

۳- فردخوانی:

هر جمله از آیات درس توسط یک قرآن‌آموز، حتی الامکان شبیه قرائت الگو، برای تکرار با صدای بلند خوانده می‌شود. سعی شود در این مرحله هر قرآن‌آموز حداقل یک جمله از آیات درس را بخواند. در صورت نیاز، قرائت آیات چند بار تکرار می‌شود.

تذکر:

مربی به شیوه مناسب، اشتباهات قرائت را تصحیح می‌کند. مهم‌ترین شیوه‌های رفع اشکال به شرح زیر است:

- توصیه به آرامش و دقت در حرکات و تصحیح توسط خود قرآن‌آموز.

- مقایسه شکل درست و نادر کلام یا ترکیبی که غلط خوانده شده و پرسش از قرآن‌آموز که کدام یک صحیح است.

- خواندن صحیح توسط سایر قرآن‌آموزان و تکرار شکل صحیح توسط قرآن‌آموز قبلی و یا همه کلاس

بخش دوم: درک معنا و روش آموزش آن^۲

قرآن‌آموزان طی چند فعالیت و با استفاده از روش ترجمه کلمه به کلمه، آیات درس را معنا می‌کنند. این روش علاوه بر این که آنها را در درک معنای آیات درس توانا می‌سازد، زمینه توانایی معنا کردن برخی از عبارات و آیات

۲- برای آشنایی تفصیلی با این موضوع می‌توانید به کتاب «چستی، چربی و چگونگی آموزش مفاهیم قرآن» تألیف مسعود وکیل، نشر کاتبان وحی مراجعه کنید.

قرآن را نیز فراهم می‌آورد.

این فعالیت‌ها عبارتند از:

۱- کشف معنای واژگان جدید هر آیه:

طی این فعالیت، قرآن‌آموزان در گروه‌های دو نفره با استفاده از معنای ارائه شده برای کلمات یا استفاده از آموخته‌های قبلی، تشخیص کلمات هم‌خانواده و نیز معنای کلمات آشنا، جدول معنای واژگان را کامل کرده و سعی می‌کنند با چندبار مرور، معنای واژگان درس را به خاطر بسپارند.

۲- معنا آوردن ترکیب‌ها:

دومین فعالیت، به معنا آوردن ترکیب‌ها اختصاص دارد. قرآن‌آموزان به کمک هم گروه خود، معنای ترکیب‌های مورد نظر را، در کتاب می‌نویسند. سپس هر ترکیب، همراه با معنای آن توسط یک قرآن‌آموز برای کلاس خوانده شده و در صورت نیاز تصحیح می‌شود.

نکته قابل توجه، این که خوب است رتبی به ریتم در درس اولیه از قرآن‌آموز بخواهد ترکیب‌ها را که معمولاً از حروف و سمایر، افعال و ضمایر مفعولی یا ترکیب دو اسم تشکیل می‌شوند، تجزیه کرده و سپس معنا کنند. مانند:

لِقَوْمِهِ = لِ + قَوْم + هِ اِلَيْكُمْ = اِی + کُمْ

لِيُظْهِرَهُ = لِ + يُظْهِرَ + هِ

۳- ترجمه کامل آیات هر درس و برخی از عبارات قرآنی:

قرآن‌آموزان پس از انجام فعالیت اول و دوم، به راحتی می‌توانند در فعالیت سوم، آیه درس را به طور کامل به صورت کلمه به کلمه ترجمه کنند. معمولاً در هر درس علاوه بر آیات آن درس، برخی از عبارات قرآنی که بر اساس آموخته‌های قرآن‌آموزان قابل ترجمه است نیز آمده تا آنها دریابند که به تدریج می‌توانند بسیاری از عبارات قرآن را معنا کنند.

بخش سوم: تدبیر در آیات و روش آموزش آن

در این قسمت ابتدا شرح و توضیح مختصری درباره آیات هر درس ارائه شده است. آنگاه با طرح سؤالاتی تفکر برانگیز، زمینه آموزش تدبیر در آیات قرآن فراهم آمده است.

مربی می‌تواند از برخی قرآن‌آموزان بخواهد که شرح آیات را برای کلاس بخوانند و در صورت نیاز، خود او نیز توضیحاتی مختصر ارائه کند.

آنگاه قرآن‌آموزان در گروه‌های دو نفره سؤالات را خوانده و درباره پاسخ آن با یکدیگر گفت و گو می‌کنند. سپس هر سؤال در کلاس مطرح شده و قرآن‌آموزان پاسخ و نظر خود را درباره آن سؤال ارائه می‌کنند.

مربی می‌تواند به تناسب مخاطبان در هر درس، برخی از سؤالات زیر را نیز از قرآن‌آموزان بپرسد.

۱- آیا می‌توانید معنا و مفهوم آیه را به زبان ساده بیان کنید؟

۲- از این آیه چه پیام‌ها و نتایجی می‌توان به دست آورد؟

۳- از این آیه در زندگی روزمره چه بهره‌ای می‌توان گرفت؟

۴- آیا می‌توانید بین این آیه و آیات قبل و بعد آن، ارتباط منطقی برقرار کنید؟

۵- مفهوم این آیه شما را به یاد کدام آیه دیگر، حدیث، شعر یا ضرب‌المثلی می‌اندازد؟

۶- چگونه می‌توان مفاهیم این آیه را به دیگران آموخت تا زمینه عمل به آن فراهم شود؟

۷- آیا از پابندی به مفهوم این آیه یا ترک آن، تجربه‌ای دارید؟

بخش چهارم: حفظ آیات و روش آموزش آن

در این بخش با تمرین‌هایی که انجام می‌شود، قرآن آموزان آیات سوره صف را به طور نسبی حفظ خواهند شد. منظور از حفظ نسبی یا مقدماتی این است که در نهایت، فرد با یک بار نگاه به آیه یا جمله بتواند آن را از حفظ بخواند.

در این قسمت، آیه به جمله‌های کوتاه‌تر تقسیم شده است. ابتدا قرآن آموزان هر جمله را به صورت دسته جمعی، چند بار از رو می‌خوانند و سپس همان جمله را از حفظ می‌خوانند.

پس از اینکه تمام جمله‌های یک آیه خوانده شد، کلاس به دو گروه تقسیم شده، هر گروه یک جمله را از حفظ خوانده و گروه دوم بلافاصله جمله بعد را از حفظ می‌خواند. این تدریس به میزان مناسب و به شکل‌های متنوع تکرار می‌شود.

در پایان، هر نفر یک جمله از آیه را از رو نگاه کرده و سپس از حفظ می‌خواند. به نکاتی که در هر درس آمده توجه شود.

در پایان ضمن تشکر و قدردانی از همه عزیزانی که برای آماده سازی این کتاب زحمت کشیده‌اند، از استادان و قرآن آموزانی که توفیق آموزش آنرا پیدا می‌کنند تقاضا می‌شود نظرات خود را به آدرس‌هایی که در صفحات اولیه کتاب اعلام شده، ارسال نمایند.

پیشاپیش از همه همراهان در این امر ارزشمند سپاسگزاریم.

سوره صف در یک نگاه

سوره صف یکی از زیباترین سوره‌های قرآن است. این سوره در مدینه نازل شده و شصت و یکمین سوره قرآن کریم می‌باشد.

این سوره پس از تسبیح خداوند، مؤمنان را از سستی در عمل به آنچه در حمایت از پیامبر (ص) و دین خدا و شرکت در جنگ و جهاد وعده داده‌اند، باز می‌دارد.

هم‌چنین با ذکر مواردی از تاریخ پیامبران گذشته و بدرفتاری و مخالفت پیران آنها، به مؤمنان گوشزد می‌کند که نباید شما مانند آنها باشید.

سپس ادیان خداوند مبنی بر غلبه دین حق بر همه ادیان را متذکر شده و مؤمنان را با اطاعت و ایمان حقیقی به خدا و آخرین پیامبرش فرامی‌خواند و آنان را به جهاد با مال و جان در راه خدا تشویق و ترغیب می‌کند. در پرتو این ایمان و جهاد است که خداوند به مؤمنان وعده نصرت و پیروزی می‌دهد.

در پایان این سوره از یاران حاضر و غایب یک حضرت عیسی (ع) نیز به عنوان الگوهای عملی یاری و همراهی یک پیامبر خدا، یاد شده و خداوند به مسلمانان دستور می‌دهد که شما نیز همانند آنها، از پیامبر اکرم (ص) و دین اسلام با جان و مال خود حمایت کنید.

